

SU JAUNAJA LIETUVA

Kai jau žilas plaukas dengė ir žingsniai sutankėjo, matydavai Maironį dažną vasarą Palangoje. Tebestovi akyse jis kresnas, baltu apsiaustu ligi žemės apklotas, šiaudine skrybėle su tamsiu kaspinu apsimovęs; pakabę jo paausuoti pensne; anot Vaitkaus, muzikiškai tvirta sauja remia stiprią gumbuotą lazdą. Pavakarieniavęs jis žygiuoja į išbėgusį jūron tiltą, kuris tokis būdingas Palangos kurortui, kaip Vilniui Trijų Kryžių kalnas ar Kaunui Nežinomojo kareivio aukuras.

Ten vis greičiau į jūrą svirstanti saulė nužeria apie šviečiantį Maironį besitelkiančius studentus. Ir skamba aidi viena po kitos maironinės „Eina garsas nuo rubiežiaus“, „Lietuva brangi, mano tėvyne“ ir kitos, kurias diktuoja momento įkvėpimas... Stiprėjančioje tamsoje išstirpsta Maironio apsiausto ir plaukų šviesa, skęsta į naktį tolstančios dainų melodijos. Tik atminimuose visa tai šviečia vaiskiom spalvom ir tebeskamba mylimais tonais.

Maironis mėgo jaunimą. Bet pats į jaunimo būrį nesiverždavo ir nekeldavo jo energijos prasiveržti daina, šokiu, žaidimu. Neduodavo tono. Visur buvo santūrus. Mėgo tarp jaunimo būti, jį stebėti žaidžiant, dainuojant, ir šviesdavosi jo veidas, kai jaunimas prapliupdavo jo dainų garsais. Lyg pats juose šilo, virė toje jaunystės atmosferoje ir jautėsi jos dalyvis.

*

Jaunajai Lietuvai buvo skirtos visos Maironio dainos ir gražiosios poemos. Tik satyros buvo ne jai ir ne jaunimui. Satyros skirtos senos dvasios ir senos, persenusios ideologijos žmonėms. Tiems, kurie tebegarbino svetimus dievus — Lietuvos lenkinimą, Lietuvos nukatalikinimą, Lietuvos vardo piktnaudojimą savinaudiškiems reikalams.

Pavasario balsai, Jaunoji Lietuva — patys vardai kalba apie naujus ir jaunus laikus. Poemų pagrindiniai veikėjai yra jaunimas — jauno amžiaus, jaunų žmonių psichologijos, jaunosios kartos bei jaunimui priimtinos ideologijos. Juozas Rainys, Jadvyga Goštautaitė, Danutė Staugailaitė — visi jie studentinio amžiaus. Visi jie savo dvasia sentimentalūs, jautriai jausmingi, kiek naivūs ir patetiškai bravūriški. Bet visi jie daugiau ar mažiau idealistai, savo reikalus moka paaukoti vardan tėvynės, į idealus žiūri su patosu ir juos vykdo be svyravimų, nors kruvina širdimi, kai reikia aukotis.

Jaunimas tokis nesudėtingas, aiškiai griežtų linijų dvasios ir yra. Užtat jie, tie veikėjai, gali neįtikinti gyvenime prityrusio subrendusio skaitytojo, kuris linkęs į viską žiūrėti kritiškai ir apsisvarstydamas. Bet jie priimtini ir patrauklūs jaunimui, kurie dalykus priima širdin ir kiek patetiškai.

*

Maironio poemų jaunimas atstovauja „jaunosios“ — tautiškai bundančios Lietuvos ideologijai. Jų visas gyvenimas pakartoja tuos šūkius, kuriuos Maironis buvo sudėjęs į savo programinę „Jaunimo giesmę“: „Užtrauksme naują giesmę, broliai, kurią jaunimas tesupras... Tas ne lietuvis, kurs tėvynę bailiai kaip kūdikis apleis... Tas ne lietuvis, kurs jos žemės, jos būdo, dainų nemylės. Tas ne lietuvis, ... kurs bėgs nuo triūso, kalavijo, kursai didžiais darbais nešvies“.

Kitais žodžiais kitais tonais, bet ta pati ideologija skamba kitose dainose, reiškiasi poemos veikėjuose, kurie pozityviai tą programą skelbia ir realizuoja (Rainys, Jadvyga, Danutė); kurie joje neištveria, susigundo senaisiais idealais, lietuvybei svetimais ir baigia savo dienas beprasminga mirtimi taip, kaip buvo beprasmis jų gyvenimas (Jonas Sutkus); treči vėl pradėję svetimais keliais vaikščioti, svetimybės garbinti, susiranda kelią į Lietuvą. Susiranda būdų, kuris tokis jaunuoliškas — per meilę. (*Mūsų vargų Brazda*).

*

Tą pačią ideologiją skelbė ir Basanavičius ir Jakštas-Dambrauskas. Visi jie jaunosios Lietuvos skelbėjai. Bet Basanavičius prašneko į svarstantį protą, į subrendusį žmogų istoriniais tyrinėjimais. Jakštas prašneko poleminiu būdu prieš tuos, kurie tebetraukė į lenkėjimą, ir kvietė įsijungti į jaunąją Lietuvą. Maironis prašneko poezija, taikoma į širdį. Prašneko ugingais, vaizduotę pagaunančiais šūkiiais, lyriška patetiška išraiška. Ji sukonkretinta ir išpuošta lietuvišku lyrišku peizažu ir giesmės muzikos tonais. *Jaunoji Lietuva* yra, sakytum, filmas, kuriame žavi platus sulyrintas peizažas ir muzikiniai, solo, choriniai efektai. Populiarumo ir įtaigos atžvilgiu tai svarbesnis dalykas nei istorinis veikalas.

Maironis mokėjo prašnekti aniems laikams. Už tat jaunimas ir pagavo jo aiškia, nesuktą giesmę. Jo giesmė skambėjo tarp lietuvių visuotinai tame lietuvių tautos jaunystės laikotarpyje — tautinės sąmonės budimo, kovų dėl valstybės atkūrimo laikotarpyje. Kai valstybė pradėjo bręsti, atėjo nauji idealai, gal jaunimui mažiau jau suprantami, — tada susirado nauji dainiai. Tada ir Maironis iš gyvenimo perėjo jau į istoriją.